

8. Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Т.І. Коваль // Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. №6 (26).– С. 87-91.
9. Тишакова Л. Деякі аспекти індивідуалізації процесу навчання іноземної мови / Л.Тишакова // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. – Вип. LI / За заг. ред. проф. В.І. Сипченка. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. –С. 157-164.
10. Кучерук О.А. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій у системі методів мотиваційного забезпечення процесу навчання української мови / О.А. Кучерук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – №1 (27). – Офіційний сайт національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського//http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2008_03/kutcheruk.pdf
11. Русанова О.О. Мотивація застосування інформаційних ресурсів в умовах системної індивідуалізації навчання іноземній мові / О.О. Русанова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2008. - № 8(126). – Ч. 1.– С. 255-257.
12. Кучерук О.А., Грибан Г.В. Розвиток креативності у структурі методичної компетентності майбутнього вчителя української мови / О.А. Кучерук, Г.В. Грибан // Офіційний сайт національної бібліотеки ім.В.І.Вернадського // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2008_03/kutcheruk.pdf

УДК 811.161.

*Николюк Т.,
Шкляєва Н.*

ФОРМУВАННЯ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

У статті описано завдання на вироблення мовнокомунікативної компетенції. Запропоновано вправи на формування лексичної компетенції. З'ясовано, як навчитись розрізняти значення слів, добирати синоніми, антоніми, правильні прийменникові конструкції в словосполученнях.

Ключові слова: мовнокомунікативна компетенція, лексична компетенція, мовні норми, семантика, професійна термінологія.

Проблема формування мовнокомунікативної компетенції студентів на сьогодні є надзвичайно актуальною, зважаючи на потребу вищої школи підготувати не лише професійно компетентну особистість, а й креативну, з належним рівнем мовної культури й спроможністю до повноцінної комунікації у професійній сфері.

Мовнокомунікативна компетенція на сучасному етапі розвитку

мовознавства трактується як інтегративне явище, що передбачає володіння певними мовними уміннями, навичками, стратегіями поведінки. Засвоєння норм та належне їх застосування в комунікативній практиці свідчить про високий рівень сформованої особистості.

Деякі дослідники трактують мовнокомунікативну компетенцію досить широко і виділяють її чотири складові: лінгвістична, предметна, прагматична, технологічна компетенції. *“Лінгвістична – це сукупність знань про структуру мовної системи, а також уміння оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови, використовувати методи відповідного лінгвістичного опису. Предметна компетенція – це наявність професійних знань у системі філологічних дисциплін, а також уміння застосовувати їх у процесі комунікації. Прагматична компетенція – це наявність знань про сутність та особливості комунікації, оволодіння потенціалом дидактичного дискурсу, орієнтація на аналіз характеру взаємодії комунікантів під час педагогічного спілкування. Технологічна компетенція – це вміння чітко й виразно висловлювати думку, знати закони техніки мовлення: правильна постановка дихання, розвиток голосу, чіткої та зрозумілої дикції, нормативної орфоєпії”* [2, с.4]. У межах цієї класифікації володіння мовними нормами є, вочевидь, складовою предметної компетенції.

Н.Ю. Сinyaгіна вирізняє інші компоненти комунікативної компетенції: толерантність, комунікативність, упевненість в собі, адаптивність, тактовність, самовладання, організаторські здібності, цілеспрямованість, відповідальність і ін. Основними ознаками професійного самовизначення спеціаліста з вищою освітою є «реалізація людиною своїх індивідуальних особливостей, рис, якостей, здібностей і потенціалу; вибір «планки» для себе з того, що вимагає соціум, які диктує норми, стандарти, і ухвалення своєї мети, свого сенсу діяльності; визначення своїх вже наявних особистісних якостей, відповідних вимогам, нормам, цінностям; передбачення своїх потенційних якостей, відповідних вимогам, нормам, цінностям; проектування власного розвитку, що включає і перегляд, і коректування, і нову постановку мети» [3, с.28].

Більшість дослідників із мовнокомунікативною компетенцією пов'язують передусім поняття мовної норми [5].

Найбільше порушень мовних норм у студентів відбувається на лексико-фразеологічному, синтаксичному, орфоєпічному рівнях: неможливість диференціації значень паронімів, неправильне наголошення, незнання семантики багатьох лексем, уживання суржику, неправильний переклад прийменникових конструкцій з російської мови.

Для того, щоб усунути помилки на лексико-фразеологічному рівні, необхідно підібрати ряд завдань для розрізнення семантики лексем, з'ясування відтінків значень слів. Наприклад, пояснити значення синонімів, паронімів: авторитет — престиж; адрес — адреса; архівіст — архіваріус; водій — шофер; гуманний — гуманістичний —

гуманітарний; добиватися — досягати; задум — задумка.

Пояснити значення термінів: паритет, проспект, регламент, колегіальність, конфіденційний, консенсус, кворум, рекомендація.

Підібрати до зазначених слів антоніми: уявний, таємний, світанок, спростовувати, перемога, змінний, абстрагування, актив, матеріальний.

Пояснити значення слів та сферу їх уживання: воєнний — військовий; житель — мешканець; заборонений — заборонено; запроваджувати — упроваджувати; комунікабельний — комунікативний — комунікаційний; комфортабельний — комфортний; контроль — контролювання; лісник — лісівник — лісничий — лісовик.

Виявити суржик, відредагувати: при співставленні показників виявились неточності у підрахунках. В кращу сторону відмічаю курсантів Бондаренка і Корнійчука. Студент Тищенко являється відмінником навчання. Відповідаючим за організацію міроприємства назначаю товариша Сидоренко. Бухгалтер запевнила, що заключні дані співпадають.

Студенти мають навчитись правильно вживати фразеологізми та визначати їх семантику, тому на практичних заняттях потрібно пропонувати завдання на виявлення фразеологічних одиниць (*давати горобцям дулі* (ледарювати), *жовтороте пташеня* (про недосвідчену людину), *туман вісімнадцятий* (про некмітливу, нерозумну людину), *хоч трава не росте* (бути байдужим), *велике цабе* (про поважну особу, що має вплив) та ін.

Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, бо мовленнєва специфіка цього стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Лінгвістами-філологами доведено, що спеціальні галузеві терміни становлять понад 60 % професійної лексики фахівця, решту посідає загальнонаукова термінологія та загальноповживані лексеми. Крім того, термінологічна лексика має велике значення для науково-виробничої комунікації, сприяючи її інтелектуалізації, полегшує процес засвоєння знань та реалізації їх у майбутній фаховій діяльності. Студентам необхідна термінологічна підготовка [4].

На практичних заняттях із української мови (за професійним спрямуванням) необхідно працювати над формуванням термінологічних словників (для студентів економічних спеціальностей – над засвоєнням таких понять, як *абсолютна праця, аванс, брокер, валова продукція*; для будівельного факультету – *піддашися, антресоль, анфілада, колінчатий вал, домкрат рейковий* та ін; комп'ютерних наук та інформаційних технологій – *біт, біномний, дільник, макрокоманда, півбайт* та ін.).

Важлива проблема формування науково-термінологічної та професійно-виробничої лексики студентів, оскільки на підприємствах та в установах помітно збагачується словник професійної термінології новою науково-технічною, суспільно-політичною лексикою. Для цього необхідно

пропонувати ряд завдань на визначення та переклад мовних типових зворотів, характерних для тієї чи іншої спеціальності. Наприклад, для напряму “облік і аудит”: перекласти запропоновані сполучення: *безналичний расчёт, бухгалтерская отчётность, ввести пошлины, денежные средства, до востребования, заключить сделку.*

Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному українському фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ як на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях, як-от дати усно тлумачення фаховим термінам українською мовою; дібрати терміни до запропонованих визначень; скласти термінологічний словник до тексту з фахового підручника, давши пояснення термінам: за допомогою словника дібрати до термінів антоніми, скласти з ними речення; скласти усне висловлювання фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію; скласти діалог виробничої тематики, насичений фаховою термінологією; прочитати текст, виправити терміни, що вжиті з невласивим для них значенням.

Найбільш доцільним для формування лексичної компетенції на основі науково-професійної термінології є використання текстів зі спеціальності. Будуть ефективні невеликі за обсягом, доступні за змістом, зі словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Тільки на рівні тексту професійні терміни, що вивчаються, постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях.

Знання мови професії дасть можливість студентам у майбутньому підвищити ефективність праці, допоможе краще орієнтуватися в ситуації на виробництві та в безпосередніх ділових контактах.

На семінарах також постійно наголошується на важливості дотримання культури мови та на умовах логічності мовлення. Наприклад, акцентується на уживанні плеоназмів: *страшенно гарний, надзвичайно злющий, передовий авангард, вільна вакансія, на долонях рук та ін.*

Руйнують чистоту мовлення лексичні засоби, якщо використовуються неточно, стилістично невмотивовано. Наголошується й на таких помилках: ця обручка стала найвиразнішим *свідоцтвом* про наші почуття. *Відношення* цих двох керівників склалися протягом кількох років. Ці приклади свідчать про необізнаність у семантиці лексем, звідси й зумовлюється їх недоцільне використання.

Простежується чимало порушень синтаксичної норми, наприклад, неправильне вживання прийменникових та безприйменникових конструкцій, тому на семінарах необхідно пропонувати вправи для перекладу таких мовних зворотів: *специалист по рекламе; по вине; в сравнении с; работают по плану; ответчик по делу та ін.*

Порушення акцентуаційних та орфоепічних норм можна простежити

під час усних відповідей: найчастіше це неправильне наголошення, тому важливо давати завдання й на правильне розміщення наголосу.

Найкраще акцентуаційні та орфоепічні норми засвоюються в усному мовленні, тому на заняттях необхідно давати можливість студентам більше висловлюватись, провокувати їх на дискусії, ініціювати бесіди (для цього програмою передбачені такі теми, як “Спілкування як інструмент професійної комунікації”, “Презентація”).

Для кращого засвоєння стилістичних норм необхідно пропонувати завдання на стильову диференціацію, як-от: аналізувати тексти різних стилів, вирізняти стильові ознаки, писати тексти у художньому, публіцистичному, науковому стилях.

Отже, формуванню мовнокомунікативних компетенцій сприятиме система вправ, що дасть можливість краще засвоїти мовні норми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоголова О. Сучасна молодь: яка вона? / О.Білоголова . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sslova.cv.ua/?p=95500>
2. Симоненко Т. В. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец.: 13.00.02 “Теорія та методика навчання” /Т.В. Симоненко. — К., 2007.– 20 с.
3. Синягина Н.Ю. Психологические особенности педагога дополнительного образования // Внешкольник. - 2002. – № 2. – С. 28.
4. Тур О. Термінологічна компетентність – важлива складова мовно-комунікативної компетентності сучасного документознавця / О.Тур . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/14663>
5. Шиліна Н. Комунікативна компетенція як невід’ємна складова сучасної освіти / Н. Шиліна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://copy.yandex.net/?fmode=envelope&url=http%3A%2F%](http://copy.yandex.net/?fmode=envelope&url=http%3A%2F%2F)

This article describes the tasks to develop communication competence. The exercises for the formation of lexical competence are proposed. It was found the task how to distinguish the meaning of words, find synonyms, antonyms, correct prepositional frame in phrases.

Keywords: communication competence, lexical competence, language standards, semantics, professional terminology.

В статье описано задачи на выработку мовнокомунікативной компетенции. Предложены упражнения на формирование лексической компетенции. Выяснено, как научиться различать значения слов, подбирать синонимы, антонимы, правильные предложные конструкции в словосочетаниях.

Ключевые слова: мовнокомунікативна компетенция, лексическая компетенция, языковые нормы, семантика, профессиональная терминология.